

13340 - روش نماز پیامبر صلی الله علیه وسلم

سوال

خواهش می‌کنم روش نماز پیامبر را مرحله به مرحله توضیح دهید.

پاسخ مفصل

اول: رو کردن به سوی کعبه

۱- هنگامی که برای نماز برمی‌خیزی، هر جا که هستی و هر نمازی که می‌خواهی بخوانی. چه فرض و چه نفل. به سوی کعبه رو کن. رو کردن به قبله رکنی از ارکان نماز است که نماز جز با آن صحیح نیست.

۲- رو کردن به قبله در نماز خوف و نبرد شدید، ساقط می‌شود.

. همینطور از کسی که توانایی رو کردن به سوی قبله را ندارد؛ مانند بیمار، یا کسی که در کشتی یا اتوموبیل یا هواپیما است و ترس این را دارد که وقت نمازش بگذرد [و نمی‌تواند پیاده شود].

. همچنین از کسی که نماز نفل یا وتر می‌خواند و سوار بر وسیله‌ی نقلیه‌ی خود هست. برای وی مستحب است که اگر توانست هنگام تکبیرة الاحرام رو به قبله کند، سپس به هر سو که می‌رود [حتی به غیر قبله] مسیرش را ادامه دهد و نمازش را به پایان برساند.

۳- برای کسی که کعبه را می‌بیند واجب است به سمت خود کعبه رو کند؛ اما برای کسی که کعبه را نمی‌بیند واجب است به سمت آن کند.

حکم نمازی که به اشتباه به سمت غیر قبله خوانده شده باشد:

۴- اگر به سبب ابری بودن هوا یا هر علت دیگر پس از دقت و بررسی و اجتهاد به سوی دیگری غیر از قبله نماز خواند، نمازش صحیح است و نیاز به دوباره خواندن آن دارد.

۵- و اگر در حال نماز، کسی که به او اعتماد دارد وی را به سوی قبله راهنمایی کرد باید [در حین نماز] به آن سو رو کند و نمازش صحیح است.

۶- واجب است که ایستاده نماز بخواند و این یکی از ارکان نماز است مگر:

برای کسی که نماز خوف می خواند یا در حال نبرد است که شایسته است سوار بر اسب نماز بخواند، و برای بیماری که نمی تواند بایستد جایز است که نشسته بخواند و اگر نتوانست بر پهلو خوابیده؛ اما برای کسی که نماز نفل می خواند جایز است که در حال سواری یا نشسته نماز بخواند و با اشاره‌ی سر به رکوع و سجده برود. همینطور بیمار، و برای سجده سرش را از پایین تر از رکوع بیاورد.

۷- برای کسی که نشسته نماز می خواند جایز نیست چیزی را در محل سجده‌ی خود بگذارد تا بلند شود و بر آن سجده کند؛ بلکه برای سجده سر خود را پایین تر از رکوع می آورد، مگر آنکه بتواند سر خود را به زمین برساند. نماز در کشتی و هواپیما:

۸- نماز فرض در هواپیما و کشتی جایز است.

۹- شخص می تواند در صورت ترس از افتادن، نمازش را در کشتی یا هواپیما به صورت نشسته بخواند.

۱۰- همینطور می تواند در صورت سن بالا یا ضعف بدنی به چیزی مانند دیوار یا عصا تکیه کند.

جمع میان نشستن و ایستادن در نماز:

۱۱- شخص می تواند نماز شب (تهجد) را بدون داشتن عذر ایستاده یا نشسته بخواند یا اینکه یک نماز را هم ایستاده و هم نشسته بخواند؛ به این صورت که سوره‌ها را نشسته بخواند و پیش از رکوع بایستد و بقیه‌ی آیات را بخواند و به رکوع و سجده رود و همین کار را در دیگر رکعات تکرار کند.

۱۲- اگر نشسته نماز خواند می تواند چهار زانو یا هر طور که برایش راحت است بنشیند.

نماز با کفش:

۱۳- برای شخص جایز است که بدون کفش یا با کفش نماز بواند.

۱۴- بهتر این است که گاه به گاه بر حسب توان به هر دو صورت نماز بخواند، و لازم نیست با بیرون آوردن و پوشیدن کفش‌ها خود را به زحمت بیندازد. یعنی اگر پا برهنه بود به همان صورت نماز بخواند و اگر کفش به پا داشت [مثلا در مسیر] با کفش نماز بخواند.

۱۵- اگر کفش خود را بیرون آورد آن را سمت راست خود نگذارد، بلکه اگر کسی در سمت چپ وی نیست آن را سمت چپ خود بگذارد و آن را روبروی خود قرار ندهد. این اشاره‌ای ظریف است که شایسته نیست کفش را مقابل خود قرار داد، اما متأسفانه بسیاری از مسلمانان این ادب را رعایت نمی کنند و گاه می بینی که به سوی کفش‌های خود نماز می خوانند!

نماز بر روی منبر:

۱۶- برای امام جایز است که بهدف آموزش مردم بر جایی بلند مانند منبر نماز بخواند؛ به این صورت که بر روی منبر تکبیر می گوید و سوره ها را می خواند و سپس به رکوع می رود، آنگاه برای سجده در حالی که رو به قبله دارد از منبر پایین می آید و بر زمین سجده می کند، سپس برای رکعت بعد بالا می رود و همان کار را تکرار می کند. وجوب نماز خواندن به سوی ستره و نزدیک شدن به آن:

۱۷- برای نمازگزار واجب است که به سوی ستره نماز بخواند؛ فرقی ندارد که در مسجد باشد و یا در جای دیگر و مساجد کوچک و بزرگ در این حکم یکسان هستند، زیرا سخن رسول الله ﷺ در این باره عام است که می فرماید: **«جز به سوی ستره نماز مگزار، و اجازه نده کسی از برابرت بگذرد و اگر مقاومت کرد با او بجنگ چرا که شیطان همراه اوست.»**

۱۸- همینطور واجب است که به ستره نزدیک باشد، زیرا پیامبر ﷺ چنین امر نموده اند.

۱۹- میان محل سجده رسول الله ﷺ و دیواری که به سوی آن نماز می خواند به اندازه‌ی عبور یک گوسفند جا بود؛ هرکس این اندازه را رعایت کند، به اندازه‌ی واجب به ستره نزدیک شده است. می گویم (یعنی شیخ ناصرالدین آلبانی رحمه الله) کاری که مردم در همه‌ی مساجدی که در سوریه و دیگر جاها دیده ام و در وسط مسجد، به دور از هرگونه دیوار یا ستونی نماز می گزارند، چیزی نیست جز غفلت از امر پیامبر ﷺ و فعل ایشان. میزان بلندی ستره:

۲۰- ستره باید به اندازه‌ی یک وجب یا دو وجب بلندتر از زمین باشد، زیرا رسول الله ﷺ می فرماید: **«هرگاه کسی از شما به اندازه‌ی بلندی آخر پالان در برابر خود گذاشته باشد پس نماز بخواند و به کسانی که از پشت آن می گذرند توجهی نکند.»**

۲۱- نمازگزار باید مستقیماً به سوی ستره نماز بخواند، زیرا این از ظاهر دستور به قرار دادن ستره فهمیده می شود، اما نماز خواندن به سمت راست یا چپ ستره به طوری که آن را مستقیماً در برابر خود قرار ندهد، ثابت نشده و به صحت نرسیده است.

۲۲- برای نمازگزار جایز است که به عصایی که در زمین فرو برده شده یا مانند آن، و درخت یا ستون یا حتی همسرش که بر تخت و زیر لحاف خوابیده و به سوی حیوان حتی اگر شتر باشد، نماز بگذارد.

تحریم نماز خواندن به سوی قبور:

۲۳- نماز خواندن به سوی قبور مطلقاً جایز نیست؛ چه قبر پیامبران و چه قبور دیگران.

حرمت رد شدن از برابر نمازگزار، حتی در مسجد الحرام:

۲۴- رد شدن از برابر نمازگزار [و ستره‌ی وی] اگر در برابر خود ستره گذاشته باشد، جایز نیست. فرقی نمی‌کند که

در مسجد الحرام باشد یا دیگر مساجد، و همه‌ی مساجد در این عدم جواز داخل هستند، زیرا سخن رسول الله ﷺ

در این حدیث عام است: **«اگر رد شونده از برابر نمازگزار می‌دانست چه [گناهی] بر اوست، حتی اگر چهل [سال به انتظار] می‌ایستاد برایش بهتر از این بود که از برابر او عبور کند»**. یعنی عبور از میان نمازگزار و محل

سجده‌گاه وی. اما حدیث نماز خواندن پیامبر ﷺ بدون ستره در حاشیه‌ی محل طواف، در حالی که مردم از برابر

او می‌گذشتن، صحیح نیست. با این وجود در آن حدیث نیامده که عبور مردم از میان پیامبر ﷺ و سجده‌گاه

ایشان بوده.

و جوب جلوگیری از کسی که می‌خواهد از برابر نمازگزار بگذرد، حتی در مسجد الحرام:

۲۵- برای کسی که به سوی ستره نماز می‌خواند. به دلیل حدیث پیشین. جایز نیست اجازه دهد کسی از برابر او

بگذرد. همچنین به دلیل این سخن رسول الله ﷺ که می‌فرماید: **«اگر کسی از شما به سوی چیزی که ستره‌ی او**

در برابر مردم است نماز بگذارد و کسی بخواهد از برابر او عبور کند، او را از گردنش کنار بزند و تا جایی که

می‌تواند دورش کند» و در روایت دیگر: **«او را باز بدارد. دو بار این را فرمود. و اگر مقاومت کرد با او**

بجنگند، چرا که او یک شیطان است».

قدم زدن به جلو [در حال نماز] برای جلوگیری از عبور افراد یا حیوانات:

۲۶- برای نمازگزار جایز است که برای جلوگیری از عبور غیر مکلفان. مانند کودکان یا حیوانات. کمی جلو برود تا

از پشت سر او عبور کنند.

آنچه عبور آن باعث باطل شدن نماز می‌شود:

۲۷- یکی از ویژگی‌های مهم ستره این است که باعث محافظت نماز شخص می‌شود، به خلاف کسی که ستره

نگذاشته، زیرا نماز چنین کسی با عبور زن بالغ [اگر نمازگزار مرد باشد] و الاغ و سگ سیاه، باطل می‌شود.

سوم: نیت

۲۸- نمازگزار باید نیت نمازی که می خواهد به جای بیاورد را در دل داشته باشد. مانند نماز فرض ظهر یا عصر یا سنت آن. نیت شرط یا رکن نماز است، اما به زبان آوردن آن بدعت و مخالف سنت است و هیچ از ائمه ای که مقلدین از آنان تقلید می کنند، چنین نگفته اند.

چهارم: تکبیر

۲۹- سپس نماز خود را با گفتن «الله اکبر» آغاز می کند. گفتن الله اکبر در آغاز نماز یکی از ارکان نماز است، چرا که رسول الله ﷺ می فرماید: «وضو کلید نماز است و تحریم آن تکبیر است و تحلیل آن سلام گفتن است. یعنی تحریم آنچه خداوند در نماز حرام ساخته با الله اکبر آغاز می شود و تحلیل آنچه خارج از نماز برای وی حلال ساخته با سلام گفتن آخر نماز، آغاز می شود. منظور از تحریم و تحلیل یعنی آنچه باعث حرام شدن و حلال شدن می شود.

۳۰- نمازگزار تکبیر را با صدای بلند نمی گوید مگر آنکه امام باشد.

۳۱- رساندن تکبیر امام به دیگر مردم (تکرار تکبیر) توسط مؤذن در صورت نیاز جایز است. مثلاً در صورت ضعف صدای امام یا زیاد بودن نمازگزاران.

۳۲- ماموم تکبیر نمی گوید مگر پس از پایان تکبیر امام.

رفع الیدین و چگونگی آن:

۳۳- همراه با تکبیر، یا قبل از آن، یا بعد از آن، دستانش را بلند می کند. هر سه مورد در سنت ثابت شده است.

۳۴- دستانش را با انگشتان کشیده بالا می آورد.

۳۵- دستانش را تا روبروی شانه ها بالا می آورد و گاه در بالا آوردن آن مبالغه می کند و تا مقابل گوش هایش بالا می آورد. می گویم: اما لمس نرمی گوش ها با انگشت شست در سنت وارد نشده و به نظر من به دلیل وسواس است.

گذاشتن دست ها بر سینه:

۳۶- پس از تکبیر، دست راست را بر دست چپ می گذارد و این از سنت های پیامبران علیهم الصلاة والسلام است که رسول الله ﷺ یارانش را به آن امر نموده؛ بنابراین رها کردن دستان در نماز جایز نیست.

۳۷- دست راست را طوری بر دست چپ می گذارد که بر پشت کف دست چپ و بر مفصل و ساعد قرار گیرد.

۳۸- گاه نیز با دست راست، دست چپش را در قبضه می‌گیرد. اما چیزی که برخی از متاخران زیباییش دانسته‌اند و میان دست بستن و دست گذاشتن جمع بسته‌اند، هیچ اساسی ندارد.

محل قرار دادن دستان:

۳۹- دستان خود را فقط بر سینه می‌گذارد و زن و مرد در این مورد تفاوتی ندارند. می‌گوییم: گذاشتن دستان بر غیر سینه یا ضعیف است و یا بی‌اساس.

۴۰- گذاشتن دست راست بر خاصره (لگن) جایز نیست.

خشوع و فروتنی در نماز و نگاه کردن به سجده‌گاه:

۴۱- بر نمازگزار لازم است که در نماز خود خاشع باشد و عواملی که باعث پرتی حواس او می‌شود از جمله نقش و نگار [دیوار و فرش] دوری کند. همینطور نباید در حضور غذایی که بدان میل دارد یا هنگام فشار قضای حاجت نماز بگذارد.

۴۲- در هنگام قیام باید به محل سجده نگاه کند.

۴۳- نباید به سمت راست و چپ خود نگاه کند، زیرا نگاه‌های دزدکی در نماز در واقع دزدی شیطان از نماز بنده است.

۴۴- نگاه کردن به آسمان در حین نماز جایز نیست.

دعای استفتاح:

۴۵- سپس نماز را با خواندن برخی از دعاهای ثابت شده از پیامبر ﷺ آغاز می‌کند. این دعاها بسیار است که مشهورترین آن «سُبْحَانَكَ اللَّهُ وَبِحَمْدِكَ ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ». امر به خواندن دعای استفتاح از پیامبر ﷺ ثابت شده، بنابراین شایسته است بر آن محافظت شود. کسی که می‌خواهد از دیگر دعاهای استفتاح مطلع گردد به کتاب «صفة صلاة النبي» چاپ «مکتبة المعارف ریاض» (۹۱-۹۵) مراجعه کند.

پنجم: قرائت در نماز

۴۶- سپس استعاذه می‌گوید.

۴۷- سنت این است که گاه استعاذه را اینگونه بگوید: «**أعوذ بالله من الشيطان الرجيم؛ من همزه، ونفخه، ونفثه**» یعنی: پناه می برم به الله از شیطان رانده شده؛ از همز (جنون) و نفث (شعر خبیث) و نفخ (تکبر) او.

۴۸- و گاه بگوید «**أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان...**» تا آخر آن.

۴۹- سپس بسم الله الرحمن الرحيم را در نمازهای جهری یا سری به صورت سری (آهسته) بگوید.

خواندن سورهی فاتحه:

۵۰- سپس سورهی فاتحه را به طور کامل می خواند. بسم الله الرحمن الرحيم نیز بخشی از فاتحه است. سورهی فاتحه از ارکان نماز است و نماز بدون آن صحیح نیست؛ برای همین حتی غیر عرب ها نیز باید آن را از حفظ داشته باشند.

۵۱- کسی که نتواند سورهی حمد را بخواند، کافی است بگوید: «**سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر، ولا حول ولا قوة إلا بالله**».

۵۲- سنت این است که در خواندن فاتحه آن را یک آیه، یک آیه و جدا از هم بخواند. یعنی سر هر آیه توقف کند. به این صورت که اول بگوید: «**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**» سپس اندکی توقف کند، آنگاه بگوید: «**الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**» سپس توقف کند، و آنگاه بگوید: «**الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**» سپس بایستد... و به همین صورت سوره را به پایان برساند.

قرائت پیامبر ﷺ اینگونه بود و سر هر آیه توقف می کرد و آیه را به آیهی بعد متصل نمی کرد حتی اگر معنایش به آیهی بعد وابسته باشد.

۵۳- قرائت «**مَالِكٍ**» به صورت «**مَلِكٍ**» نیز جایز است.

قرائت مقتدیان:

۵۴- بر مقتدیان واجب است سورهی فاتحه را در نمازهای سری بخواند. همچنین در نمازهای جهری اگر صدای قرائت امام را نمی شنود، یا اگر امام پس از خواندن فاتحه برای خواندن مقتدیان توقف می کند. هر چند ما در سنت دلیلی برای این توقف امام نیافته ایم. (دلیل کسانی که این توقف را برای امام جایز می دانند و پاسخ آن ها را در سلسله الأحادیث الضعیفة (۵۴۶ و ۵۴۷/ جلد ۱۲ ص ۲۴ - ۲۶ چاپ دارالمعارف ریاض) آورده ام).

خواندن سورهی پس از فاتحه:

- ۵۵- سنت است که پس از فاتحه، در دو رکعت اول، سوره‌ای دیگر - یا حتی چند آیه - را بخواند؛ ولو در نماز میت.
- ۵۶- می‌تواند پس از فاتحه قرائتی بلند داشته باشد و گاه به سبب مشکلی مانند سفر یا سرفه یا بیماری یا گریه‌ی کودک، قرائت خود را کوتاه کند.
- ۵۷- قرائت بر اساس نمازها متفاوت است. مثلاً قرائت نماز صبح طولانی‌تر از دیگر نمازها است. سپس نماز ظهر، سپس عصر و عشاء، سپس مغرب [که] غالباً کوتاه خوانده می‌شود.
- ۵۸- قرائت در نماز شب طولانی‌تر از دیگر نمازها است.
- ۵۹- سنت است که قرائت رکعت اول طولانی‌تر از رکعت دوم باشد.
- ۶۰- و اینکه قرائت دو رکعت آخر را به اندازه‌ی نصف قرائت دو رکعت اول کوتاه‌تر کند. برای تفصیل بیشتر به کتاب «**صفة صلاة النبي**» صفحه‌ی ۱۰۲ مراجعه کنید.
- خواندن سوره‌ی فاتحه در همه‌ی رکعات:
- ۶۱- قرائت فاتحه در همه‌ی رکعات، واجب است.
- ۶۲- سنت است گاه به گاه در دو رکعت پایانی نیز سوره‌ای دیگر به جز فاتحه بخواند.
- ۶۳- جایز نیست که امام قرائت را بیش از آنکه در سنت آمده طولانی کند، زیرا این کار ممکن است برای کسانی که پشت سر او نماز می‌خوانند از جمله کهن سالان و بیماران یا زنانی که کودک شیرخوار دارند، یا کسانی که کار دارند، سخت باشد.
- جهری و سری خواندن قرائت:
- ۶۴- قرائت در نمازهای صبح و جمعه و دو عید و استسقا (طلب باران) و کسوف و دو رکعت اول نماز مغرب و دو رکعت اول نماز عشاء، به صورت جهری است.
- و قرائت نمازهای ظهر و عصر و رکعت سوم نماز مغرب و دو رکعت پایانی نماز عشاء به صورت پنهانی است.
- ۶۵- برای امام جایز است که در نمازهای سری نیز گاه صدای قرائت خود را کمی بلند کند که مردم آن را بشنوند.
- ۶۶- اما در مورد نماز وتر و نماز شب گاه به صورت جهری و گاه به صورت سری بخواند و در صورت جهری خواندن میانه‌روی کند (بسیار بلند نخواند).

۶۷- سنت این است که قرآن را به صورت ترتیل بخواند، نه عجولانه، بلکه شمرده شمرده، و قرآن را با صدای خود زینت دهد و در حدی که نزد علمای تجوید معروف است آن را به صورت آهنگین بخواند، نه با نواهای بدعت آمیز و قوانین موسیقی.

کمک کردن به امام در قرائت:

۶۸- برای مقتدی مشروع است که در صورت اشتباه امام یا فراموشی او در قرائت، [آیه را] به وی یادآوری کند.

ششم: رکوع

۶۹- هرگاه قرائت را به پایان رساند، مدتی اندک توقف می کند، به طوری که نفسش برگردد.

۷۰- سپس دستانش را همانند تکبیرة الإحرام بالا ببرد.

۷۱- آنگاه تکبیر بگوید. این تکبیر واجب است.

۷۲- سپس به رکوع می رود و آنقدر که مفاصلش آرام گیرد و هر عضو سر جای خود قرار بگیرد، توقف می کند. رکوع [و آرام یافتن در آن] رکن است.

۷۳- و دستانش را بر روی زانوهای خود قرار می دهد و زانوها را در دست می گیرد و میان انگشتانش فاصله می اندازد، گویا زانوی خود را گرفته است.

۷۴- در حال رکوع، کمر خود را کاملا راست می کند، به طوری که اگر بر آن آب ریخته شود، آب به زمین نریزد.

۷۵- سر خود را نه به زیر و نه بالا می کند، بلکه آن را با کمر خود در یک خط قرار می دهد.

۷۶- و آرنجها را از پهلوهای خود دور می کند.

۷۷- در رکوع خود سه بار یا بیشتر، می گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ». اذکار دیگری نیز در این رکن سنت هست که

برخی طولانی و برخی متوسط و برخی دیگر کوتاه است. مراجعه کنید به کتاب صفة صلاة النبي ﷺ ص ۱۳۲.

هم اندازه بودن ارکان نماز:

۷۸- سنت است که ارکان در مدت زمان با هم برابر باشند. یعنی رکوع و قیام بعد از رکوع، و سجده و نشستن میان دو سجده تقریباً اندازه‌ی هم باشند.

۷۹- خواندن قرآن در رکوع و سجود جایز نیست.

بلند شدن از رکوع و راست ایستادن:

۸۰- سپس کمر خود را از رکوع بلند می‌کند. بلند شدن از رکوع رکن است.

۸۱- در اثنای اعتدال می‌گوید: «**سمع الله لمن حمده**» و این واجب است.

۸۲- هنگام بلند شدن از رکوع، دست خود را به مانند دفعات پیشین بالا می‌آورد.

۸۳- سپس راست می‌ایستد و اندکی توقف می‌کند تا آنکه همه‌ی اعضا در جای خود آرام گیرند. آرام گرفتن پس از رکوع، رکن است.

۸۴- وقتی ایستاد می‌گوید: «**رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ**» (اذکار دیگری نیز در این موضع وارد شده است. مراجعه کنید به صفة صلاة النبى، صفحه‌ی ۱۳۵). گفتن ربنا ولك الحمد برای همه حتی کسانی که به امام اقتدا کرده‌اند واجب است، زیرا این ذکر هنگام ایستادن پس از رکوع است، اما «**سمع الله لمن حمده**» ذکر اعتدال پس از رکوع است. در این ایستادن، گذاشتن دستان بر یکدیگر [بر روی سینه] مشروع نیست زیرا دلیلی بر آن وارد نشده. برای تفصیل بیشتر مراجعه کنید به: صفة صلاة النبى ﷺ.

۸۵- این قیام را به اندازه‌ی رکوعش طولانی کند.

هفتم: سجده

۸۶- سپس الله اکبر بگوید. گفتن الله اکبر واجب است.

۸۷- گاه دستانش را با گفتن الله اکبر بالا ببرد.

۸۸- سپس به سجده می‌رود و دستانش را پیش از زانوهای بر زمین می‌گذارد چرا که رسول الله ﷺ به این کار امر نموده و این از فعل ایشان نیز ثابت است. ایشان همچنین از زانو زدن مانند شتر نهی کرده است. شتر در واقع بر زانوهایش که در پاهایش جلو هست زانو می‌زند.

۸۹- هنگام سجده. که رکن است. بر کف دست خود تکیه می‌دهد و دستانش را از هم باز می‌کند.

۹۰- و انگشتان خود را به هم می‌چسباند.

۹۱- و انگشتانش را به سوی قبله می‌کند.

۹۲- کف دستانش را [هنگام سجده] روبروی کتف‌های خود قرار می‌دهد.

۹۳- و گاه آن را در برابر گوش‌های خود قرار می‌دهد.

۹۴- آرنج را باید از زمین بلند کند و مانند سگ آن را بر زمین فرس نکند.

۹۵- همچنین باید بینی و پیشانی خود را بر زمین بگذارد که این یکی از ارکان نماز است.

۹۶- همینطور دو زانوی خود را باید بر زمین بگذارد.

۹۷- همچنین نوک انگشتان دو پا.

۹۸- و پاها را راست و ایستاده بگذارد، که این‌ها همه واجب است.

۹۹- و نوک پاهای خود را به سمت قبله قرار دهد.

۱۰۰- پاشنه‌ی پاها را به هم نزدیک کند.

اعتدال در سجده:

۱۰۱- نمازگزار باید در سجده‌ی خود اعتدال داشته باشد، به این معنا که به طور مساوی بر همه‌ی اعضای سجده یعنی پیشانی و بینی و دو کف دست و دو زانو و گوشه‌ی انگشتان پا، تکیه کند.

۱۰۲- کسی که چنین با اعتدال به سجده رود مطمئناً در سجده‌ی خود آرام گرفته. آرام گرفتن در سجده نیز یکی از ارکان نماز است.

۱۰۳- در سجده‌اش سه بار یا بیشتر می‌گوید: «**سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ**». اذکار دیگری نیز برای سجده وارد شده که می‌توانید برای مطالعه‌ی بیشتر به «**صفة صلاة النبي ﷺ**» (۱۴۵) مراجعه نمایید.

۱۰۴- مستحب است که در سجده بسیار دعا کند، زیرا که امید اجابت است.

۱۰۵- چنانکه پیش‌تر گفتیم، سجده‌ی خود را تقریباً به اندازه‌ی رکوع طولانی می‌کند.

۱۰۶- سجده بر زمین یا بر هر چیزی که میان پیشانی و زمین فاصله بیاندازد، مانند لباس یا سجاده یا حصیر و مانند آن، جایز است.

۱۰۷- خواندن قرآن در حال سجده جایز نیست.

افتراش و نشستن میان دو سجده:

۱۰۸- سپس با گفتن «الله اکبر» از سجده برمی خیزد که این واجب است.

۱۰۹- و گاه پس از بلند شدن از سجده رفع یدین می کند.

۱۱۰- سپس می نیشند و آرام می گیرد به طوری که استخوان ها در جای خود قرار گیرند. این کار از ارکان نماز است.

۱۱۱- در این حال پای چپش را می گستراند و بر آن می نشیند. این نشستن واجب است.

۱۱۲- و پای راستش را ایستاده نگه می دارد.

۱۱۳- و انگشتان پای راست را به سوی قبله نگه می دارد.

۱۱۴- گاهی نشستن به صورت اقعاء نیز جایز است؛ اقعاء بمعنای این است که بر پاشنه و سینه قدمهایش بنشیند.

۱۱۵- در این نشستن می گوید: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي، وَعَافِنِي، وَارْزُقْنِي».

۱۱۶- و یا بگوید: «رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي».

۱۱۷- این نشستن را تقریباً به اندازه‌ی سجده‌اش طولانی کند.

۱۱۸- سپس تکبیر بگوید. این تکبیر واجب است.

۱۱۹- و گاه همراه با این تکبیر رفع یدین کند.

۱۲۰- و به سجده‌ی دوم برود که این هم رکن است.

۱۲۱- و این سجده را مانند سجده‌ی اول انجام دهد.

جلسه‌ی استراحت:

۱۲۲- هرگاه سر از سجده‌ی دوم بلند کرد و خواست برخیزد تکبیر می گوید. این تکبیر واجب است.

۱۲۳- و گاه برای بلند شدن رفع یدین کند.

۱۲۴- پیش از بلند شدن بر پای چپ خود می نشیند و آرام می گیرد، به طوری که همه‌ی اعضاء در جای خود آرام شوند.

نشستن برای تشهد:

۱۲۹- پس از پایان رکعت دوم، برای تشهد . که واجب است . می نشیند.

۱۳۰- همانطور که پیش تر . میان دو سجده . بیان شد، به صورت افتراش می نشیند.

۱۳۱- اما نشستن به صورت «**اقعاء**» در تشهد جایز نیست.

۱۳۲- در حال تشهد، دست راست خود را بر ران و زانوی راست خود می گذارد و آخر آرنج را بر ران خود می گذارد و آن را از ران دور نمی کند.

۱۳۳- و کف دست چپ خود را بر ران و زانوی چپش بگستراند.

۱۳۴- جایز نیست در نشستن بر دست خود . به ویژه دست چپ . تکیه دهد.

تکان دادن انگشت و نگاه کردن به آن:

۱۳۵- سپس همگی انگشتان دست راستش را جمع می کند و گاه انگشت شست را بر انگشت میانی می گذارد.

۱۳۶- و گاه این دو انگشت را با هم حلقه می کند.

۱۳۷- و با انگشت سبابه [دست راست] به قبله اشاره می کند.

۱۳۸- و نگاه خود را به آن می اندازد.

۱۳۹- و از آغاز تشهد تا پایان آن را حرکت می دهد و با آن دعا می کند.

۱۴۰- و انگشت دست چپ را تکان نمی دهد.

۱۴۱- و این کار را در هر تشهد انجام می دهد.

صیغه ی تشهد و دعای بعد از آن:

۱۴۲- تشهد واجب است و در صورت فراموشی باید سجده سهو کند.

۱۴۳- تشهد باید به صورت سری خوانده شود.

۱۴۴- صیغه ی تشهد چنین است: **«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ ، وَالصَّلَاةُ ، وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»**. در کتاب من صیغه های دیگری برای تشهد ذکر شده که آن ها نیز ثابت هستند اما آنچه اینجا آورده ام، صحیح تر است.

پس از وفات ایشان ﷺ مشروع آن است که گفته شود: «**السلام علی النبی...**» و این صیغه در تشهد ابن مسعود و عائشه و ابن زبیر. رضی الله عنهم. ثابت است. برای توضیح بیشتر مراجعه کنید به کتاب من «**صفة صلاة النبی**» چاپ مکتبة المعارف، صفحه ۱۶۱.

۱۴۵- سپس بر پیامبر ﷺ درود می فرستد و می گوید: «**اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد كما صلیت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم , إنک حمید مجید , اللهم بارک علی محمد وعلی آل محمد , كما بارکت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم , إنک حمید مجید.**».

۱۴۶- همچنین اگر بخواهد می تواند مختصرتر بگوید: «**اللهم صل علی محمد , وعلی آل محمد , وبارک علی محمد وعلی آل محمد , كما صلیت وبارکت علی ابراهیم , وعلی آل ابراهیم , إنک حمید مجید.**».

۱۴۷- سپس در [پایان] این تشهد، می تواند هر دعای وارد شده‌ای را که دوست دارد بخواند.

رکعت سوم و چهارم:

۱۴۸- سپس تکبیر می گوید. سنت است که در حالی که نشسته تکبیر بگوید. این تکبیر واجب است.

۱۴۹- و گاه دستانش را بلند کند (رفع یدین).

۱۵۰- سپس برای رکعت سوم برمی خیزد. این رکعت نیز مانند رکعت بعدی (چهارم) رکن نماز است.

۱۵۱- همین کار را هنگامی که می خواهد برای رکعت چهارم برخیزد، انجام دهد.

۱۵۲- اما پیش از بلند شدن برای رکعت چهارم، بر روی پای چپ خود می نشیند و آرام می گیرد.

۱۵۳- سپس با کمک دستانش بلند می شود و همان کارهایی را که در برخاستن برای رکعت دوم انجام داد، انجام می دهد.

۱۵۴- در رکعت سوم و چهارم، سوره‌ی فاتحه را می خواند. خواندن فاتحه در این دو رکعت واجب است.

۱۵۵- گاه علاوه بر آن یک آیه یا بیشتر نیز می خواند.

قنوت نازل و محل آن:

۱۵۶- برای نمازگزار سنت است بخاطر مصیبتی که بر مسلمانان وارد شده قنوت بخواند و برای آنها دعا نماید.

۱۵۷- محل قنوت، پس از گفتن «ربنا ولك الحمد»، [یعنی] پس از رکوع است.

۱۵۸- این قنوت دعای خاصی ندارد، بلکه هر دعایی را که مناسبت آن مصیبت است می خواند.

۱۵۹- در این دعا، دستان خود را بالا می برد.

۱۶۰- و اگر امام بود، آن را با صدای بلند می گوید.

۱۶۱- و کسانی که پشت سرش هستند آمین می گویند.

۱۶۲- پس از پایان قنوت، تکبیر می گوید و به سجده می رود.

قنوت وتر؛ محل و صیغه‌ی آن:

۱۶۳- خواندن قنوت در وتر، گاه به گاه مشروع است.

۱۶۴- محل این قنوت بر خلاف قنوت نازله، پیش از رکوع است.

۱۶۵- در این قنوت (قنوت وتر) این دعا را می خواند: «اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ».

۱۶۶- رسول الله ﷺ این دعا را به اصحابش رضی الله عنهم آموزش داد، پس نباید چیزی بر آن افزود، مگر درود

و صلوات بر پیامبر ﷺ که بخاطر ثابت بودنش از اصحاب جایز است.

۱۶۷- آنگاه چنانکه پیش تر بیان شد، به رکوع می رود و سپس دو سجده می کند.

تشهد پایانی و نشستن به صورت تَوَرُّك:

۱۶۸- سپس برای تشهد پایانی می نشیند.

۱۶۹- و مانند تشهد پیشین عمل می کند.

۱۷۰- با این تفاوت که به صورت تورک می نشیند، به این کیفیت که سرین چپش را بر زمین گذاشته، و هر دو قدمش را از یک سمت بیرون بیاورد، و پای چپ را زیر ساق پای راستش قرار دهد.

۱۷۱- و پای راستش را راست نگه می دارد.

۱۷۲- گاه فرش کردن آن نیز جایز است.

۱۷۳- با دستش چپ، زانوی خود را می‌گیرد و بر آن تکیه می‌دهد.

و جوب درود فرستادن بر پیامبر ﷺ و پناه بردن به الله از چهار چیز:

۱۷۴- در این تشهد واجب است که بر پیامبر ﷺ درود بفرستد که در تشهد نخست برخی از صیغه‌های آن را بیان کردیم.

۱۷۵- و همینطور از چهار چیز به خداوند پناه برده و بگوید: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». فتنة المحيا: آنچه در زندگی دنیا در معرض انسان قرار می‌گیرد از جمله فریفته شدن به دنیا و شهوت‌های آن. فتنة الممات: فتنة قبر و سوال دو فرشته. فتنة مسيح دجال: آنچه به دست وی رخ می‌دهد از جمله کارهای خارق العاده‌ای که بسیاری از مردم فریفته‌ی آن می‌شوند و ادعای خدایی وی را باور می‌کنند.

دعای پیش از سلام:

۱۷۶- سپس برای خود هر دعایی را که دوست دارد و در کتاب و سنت وارد شده می‌خواند. دعاهاى قرآن و سنت پاک و زیبا و بسیار است، اما اگر چیزی از آن را از حفظ نداشت هر دعایی را که برایش امکان داشت و به سود دین و دنیايش بود، می‌خواند.

۱۷۷- سپس بطرف راستش «السلام عليكم ورحمة الله» گوید، و آنقدر صورتش را بچرخاند تا اینکه سفیدی رخسارش دیده شود، و سلام از ارکان نماز است.

۱۷۸- و همچنین به دست راست خود تا جایی که سفیدی رخسار چپش دیده شود.

۱۷۹- امام سلام را با صدای بلند می‌گوید.

۱۸۰- سلام گفتن بر چند صورت است:

نخست اینکه به سمت راست خود بگوید: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته. و به سمت چپ بگوید: السلام عليكم ورحمة الله.

دوم: مانند روش اول اما بدون «وبركاته».

سوم: السلام علیکم ورحمة الله، به راست. و السلام علیکم، به چپ.

چهارم: روبروی خود یک سلام می دهد، و در وقت سلام کمی به طرف راستش مایل می شود.

ای برادر مسلمان! این فرصت برایم پیدا شد تا روش نماز پیامبر ﷺ را مختصر نمایم. کوشش نمودم تا چگونگی نماز را برای شما نزدیک نمایم تا برای شما واضح و روشن گردیده و در ذهن شما مجسم گردد و بطوری که گویا نماز رسول الله ﷺ را در برابر چشمانت می بینی. بنابراین اگر چنانچه من نماز پیامبر ﷺ را توصیف نمودم، نماز

بخوانی، امیدوارم خداوند از تو بپذیرد؛ زیرا در اینصورت به قول پیامبر ﷺ: **«صَلُّوا کَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي»** (همانطور نماز بگزارید که می بینید من نماز می گزارم) جامه ی عمل پوشیده ای.

سپس بعد از اینها بر شما لازم است که اهمیت حضور قلب، خشوع و فروتنی در نماز را فراموش نکنید؛ زیرا که حضور قلب و خشوع مقصود بزرگ و اصلی ایستادن بنده در جلوی پروردگارش می باشد، و هر اندازه که با خشوع و فروتنی بیشتر نماز بخوانی، و نمازت به چگونگی و کیفیت نماز رسول الله ﷺ نزدیکتر باشد، از آن نتیجه و ثمره ای که پروردگاران به آن اشاره نموده: **«إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ»** [عنکبوت: 45] (همانا نماز از کار زشت و ناپسند باز می دارد) بیشتر برخوردار خواهی شد.

و در پایان از خداوند بزرگ مسألت دارم که نمازها و بقیه ی اعمالمان را بپذیرد، و ثواب و پاداش آنها را برای روزی که ملاقاتش می کنیم، ذخیره نماید. **«يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ (۸۸) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ»** [الشعراء: 88-89] (روزی که مال و فرزند سودی نمی رساند مگر برای کسی که قلبی سالم به پیشگاه الله آورد).

والحمد لله رب العالمین